

„...otthon is ilyenek vagyunk csak épp máshogy”

Beszélgetés Gál Eszter forrófalvi, és Gál Ruth forrófalvi valamint nagypataki magyar tanárokkal.

Gál Eszter

– Szilágyságiak, pontosabban tövishátiak vagytok. Mennyire látszik onnan Székelyföld, és, ami inkább érdekel, a Gyimesek, Moldva, Csángóföld. Látszanak-e otthonról a moldvai magyarok?

Gál Eszter: – Most hirtelen arra lettem kíváncsi, innen látszanak-e a szilágyságiak? Székelyföld látszik, érződik. Szembejön a médiában, hírekben, aztán ha Kolozsvárra költözik az ember, akkor egyre inkább színesedik és megtelik tartalommal ez a Székelyföld nevű folt a térképen. Ehhez képest számomra Gyimesek homályosabb volt, Moldva pedig abszolút sötétség. Úgy kulturálisan, mint földrajzilag és történelmileg. Szerintem körülbelül 8 évvel ezelőttig nem igazán tudtam Csángóföld létezéséről.

Gál Ruth: – Székelyföldről, a székely emberekről nehéz nem hallani, akár még Tövisháton is. Elég hamar megtudtam, hogy minden székelynek bicskája van, és autonómiát akar. A Gyimesekről már valamennyivel kevesebbet hallani, Moldváról, Csángóföldről meg szinte egyáltalán.

– Mi az, amit az otthoni közösségtől hallottatok a csángókról, és mi az, amivel tanulmányi éveitek alatt, Zilahon, Kolozsváron találkoztatok?

G.E.: – Én gyakorlatilag csak azt hallottam, ismertem, amit nővé-

rem, Ruthi hazahozott Moldvából – történeteket, folyóiratokat, szavakat, stb. A közösségeim nem tettek hozzá információt ehhez a halmazhoz, bár volt még pár ismerősöm itt tanítani, de amikor Csángóföld szóba jött, ez csak annyit jelentett, hogy „ja, de hát XY is volt ott egy évet!” De, hogy pontosan hol, és mi történt vele, az már nem jutott el hozzám.

G.R.: – Zilahon, líceumi éveim alatt sem igazán hallottam a csángókról. Kolozsváron, utolsó egyetemi évemben, annak is a legvégén szólt az évfolyamvezető tanárnőnk, hogy jönni fog valaki Moldvából, aki bemutatja a Csángó Oktatási Programot. Aztán nem jött senki. De túl érdekesnek hangzott ez a Csángó Oktatási Program ahhoz, hogy ne nézzek utána. Elkezdtem cikkeket olvasni, különböző honlapokat találtam, érdeklődtem ismerőseimtől. Így gyűjtöttem az első információkat ezelőtt hat évvel. Ugyanezt teszem azóta is, csak most már Csángóföldön, több száz kilométerre Kolozsvártól. És milyen érdekes az élet, két – három tanítási év után kedves, volt évfolyamvezető tanárom kérte, legyek segítségükre a hely megismerésében, mert egy csoporttal Moldvába érkeznek.

– Milyen volt az első napok benyomása Moldváról, Bákó környékéről?

G.E.: – Földrajz szakon végeztem, és szerintem ebből adódik, hogy ami a leghihetlenebb, azok a helységeket jelző iránytáblák, illetve a buszok szélvédőjén levő úticél-táblák voltak. Tavaly szeptemberben, miután Bákóba először megérkeztem, néha megálltam és bámultam egy-egy útkereszteződést, ahogy a kolozsvári egyetemista bámulja az első repülőt, ami elzúg a feje felett. Le is fotóztam néhányat, mert nekem Vaslui eddig csak

Gál Ruth

a mémekben és a tankönyveimben létezett – soha nem jutott eszembe, hogy indul valahonnan busz, ami oda visz. Néha a kisjenői buszokon látok cirill betűs írást. És az arcok is másak erre. A katrincás nénikhez is lassan szoktam hozzá, és a piac sokféleségében is más árnyalatúak kicsit a termékek.

– *Milyen volt az első benyomásotok a falvakról, Nagypatakról, Forrófalváról? Volt valami eltérő a látványban, színekben, szagokban, arcokban, emberek temperamentumában attól, amit eddig Erdélyben megszoktatok?*

G.E.: – Mi egy 500 lelkes, kis településről jövünk, ehhez képest Kákova 4000 fő körüli. Leginkább a zárt kapuk, magas kerítések leptek meg. Az utcán sétálva is magányosnak lehet itt lenni, nem lehet belátni a más udvarába, ahogy nálunk otthon, nem lehet beköszönni, a másik életének részese lenni. Emellett pedig még mindig nem győzöm csodálni az embertelenül hatalmas lakóházakat: kinézek az ablakon, és az udvaron itt a három szintes, lakatlan, kicsi ablakos betontömb. Szemben építkeznek, kész a harmadik szint, de a betonvasak még mindig felfelé meredeznek, három szint után sem a tetőzet jön még. A másik oldalon pedig kicsike tornácós ház, faragott díszekkel – ez a kettősség kicsit skizofrén nekem –, nem rossz értelemben, inkább csak nehezen emészthető.

G.R.: – 2014-ben kilencen érkeztünk az Oktatási Programba. Egyedül voltam Szilágy megyéből, nem ismertem senkit. Így nem csak Moldva volt új számomra, hanem minden egyes ember, akivel azokban a napokban, hetekben, hónapokban találkoztam. Közös indultunk Csíkszeredából Csángóföldre, Márton Attila vezetésével, aki akkor a Moldvai Csángómagyar Oktatási Program koordinátora volt. Emlékszem, milyen izgatottak voltunk mindannyian. Nagyon hosszúnak tűnt az út Csíkszeredától Moldváig. Az első napokban azokat a megüresedett, magyartanár nélkül maradt településeket jártuk be, ahova iskolakezdekori ki-ki majd beköltözik. Nem mondhatom, hogy nagyon pozitív volt az első benyomásom. Néhány helyszínen kegyetlen körülmények voltak. Hol áram, hol víz, hol berendezés nem volt vagy éppen ablak, fűtés. Akkor még nem is sejtettem, hogy másfél hónapig nem lesz állandó lakóhelyem. Nehéz ezekkel szembesülnie egy lánynak, aki egyedül, több száz kilométerre van az otthonától, családjától, barátaitól. Nem tagadom, az első hónapokban többször megkérdeztem magamtól, biztos ezt akarom csinálni, akarok maradni! De térjek vissza az első benyomásra. Földrajzilag a táj hasonlít az otthonihoz, azt nem kellett megszokjam. Eltelt egy kis idő, amíg a nagypataki utcákkal, mellékutakkal, rövidítésekkel megismerkedtem. Alsópatakot és a Zódalt jól ismerem, Felsőpatak és Szőlőpatak főbb utcáit is, de ott még el tudnék tévedni. Az tűnt fel nagyon hamar, hogy mennyire zárkóztak, távolságtartóak az emberek. Mennyire magasak a kerítések, zártak az udvarok, kékek a házak. Komorabbak a tekintetek, kicsit bánatosabbak az arcok és olyan gyorsan, furcsán beszélnek, talán magyarul, hogy alig lehet érteni belőle egy pár szót. Főleg Nagypatakon, ahol a sziszegő nyelvjárás sem segítette a megértést.

– *Módosult-e később ez a tapasztalat?*

G.E.: – Azt hiszem nem voltam itt még eleget ahhoz, hogy módosuljon.

G.R.: – A legtöbb dologhoz hozzászóltam a szemem. Másképp látom a házakat, még ha ugyanolyan kékek is maradtak. Kedvesebbek, hangulatosabbak, főleg, ha ismerem is azokat, akik benne élnek. És hál’Istennek egyre több ilyen kicsi ház van, nem csak Nagypatakon vagy Kákován, hanem a szomszédos vagy távolabbi falvakban is. Barátságosabbak az utak, az azokon járó emberek megállnak beszélgetni, érdeklődnek és mindig van egy jó tanács vagy bölcsesség, amit megoszsanak. Tudatosabban kellett volna ezekre figyeljek, gyűjtögessem egy csokorba.

– *Túlnyomóan protestáns környezetből jöttök. Milyen volt találkozni egy külsőségeiben is erősen vallásos katolikus közösséggel?*

G.E.: – Az útszéli keresztel mellett nem tudok úgy elmenni, hogy ne vegyem észre őket. Ilyen nincs ott, ahol én felnöttem. Viszont a külsőségeken túl nagyon hamar megtaláltam azt a mélyen gyökerező hitet, és ennek a hétköznapiakra kivetülő színeit, mint amivel otthon is találkoztam. Azt merem mondani, hogy otthon is ilyenek vagyunk csak épp máshogy.

G.R.: – Legelőször valóban a külsőségekkel találkoztam. Nem túlzok, ha azt mondom, nagyon soknak tűntek az útszéli keresztel, a gróták, bent a házakban a szentképek. Viszont ezekhez képest nagyon jólesett, amikor egy-egy „Isztán áldja mág! Megálgy Isztán”-nel köszöntek egymásnak az utcán az emberek. Vagy, hogy minden mondanivalójukba beleszóvik az Isten akaratát, hatalmát.

– *Milyenek voltak az első tanítási napok, hetek? Milyen volt találkozni a nyelvállapot, nyelvváltás, kultúraváltás jelenségével?*

G.E.: – Nehéz volt. Nekem nagyon nehéz volt. Tudtam, hogy rossz a nyelvállapot, de azt nem, hogy ennyire. Nem voltam felkészülve arra, hogy ennyit kell majd románul beszélnem, ha azt akarom, hogy megértsenek a gyerekek. Nagyon szorongtam amiatt is, hogy mit vigyek az iskolába, mivel legyenek hasznos és hatékony. Aztán megtaláltam a ritmust, de hónapok kellettek hozzá.

G.R.: – Harmadikos korom óta tudtam, hogy óvó néni vagy tanító néni szeretnék lenni. Harmadik osztálytól harmadévig végéig 12 év telt el. Ennyi idő alatt sok mindent elképzelttem magamban, hogy milyen lesz majd, amikor elkezdek tanítani. A termet, a berendezést, az óvodásaimat, kisiskolásaimat, szülőket. Alig vártam a gyerekek „bekövéseit”, aranymondásait. Ehhez képest nem volt terem, nem volt berendezés, és vegyesen voltak gyerekek első osztályostól egész nyolcadikosig. És elmaradtak az aranymondások is. Legalábbis magyar nyelven. Elvesztettnek éreztem magam. Lehet azért is, mert a lakhatási körülményeim olyan bizonytalanok voltak, mert egyedül éreztem magam, és mert mégiscsak az első nap volt! Nem tudtam, hogyan fogjak hozzá. Forrófalván hamar megtaláltam a helyem. Még iskolakezdekés előtt, szeptember első napjaiban egy gyimesi csángó hagyományörző fesztiválon találkoztam néhány forrófalvi gyerekkel, összebarátkoztunk, ez jó alapot adott a kezdésnek. Emellett az akkori ötödikes magyarosok (ma már tízedikesek)

nagyon erős magja voltak a magyar csoportnak, öröm volt velük dolgozni. Nagyon jól értettek és viszonylag jól is beszéltek magyarul. Most is tartjuk a kapcsolatot. Aztán jöttek rendre az újak, a kisebbek, akik már nem hoztak otthonról olyan jó magyar szókinccset. Persze van egy-két kivétel, ami mindig meglep. Külön termünk is lett hamar, ami nagyon nagy lépés volt, és ami megkönnyítette a munkámat. Nem kellett teremről teremre járni, és bekérezkedni, hogy ott tarthassuk az órákat.

A gyerekek tudták, hova kell menni magyar órára, nagyon jó volt ez a stabilitás. Nagypatakon jóval nehezebb volt a kezdés, sőt, maga az első három év is. Sok munka eredménye volt az, hogy mínuszról nullára megérkezzünk. Most már jóval elrugaszkodtunk a nullától, haladunk szépen lassan eléfelé. De ahogy hagyományörző kollégám, Antal János mondaná, ez más mese. Az egyhetes év eleji felkészítón szembesítettek a nyelvváltás, nyelvallapot fogalmával. Tudtam, mire számíthatok a helyszínen. Elhangzott egy olyan mondat is akkor, hogy ne túzzunk ki igen nagy terveket, célokat, mert lehet, hogy csalódnunk fogunk. Az első egy-két hónapot teljesen a felmérésnek szenteltem. Amikor kezdtem jobban megérteni, és átlátni a helyzetet, akkor körvonalaztam magam számára, hogy mit fogok csinálni az elkövetkező egy évben. A második évben pedig építkeztem az első évre, és így tovább.

– Módosított-e bennetek valamit azon a válaszon, amit eddig arra a kérdésre adtatok, hogy ki/mi a magyar?

G.E.: – Ha igen, akkor csak jobban belegabalyodtam. Eddig azt hittem az magyar, aki annak vallja magát, és valamilyen kötődése van a magyarsághoz – legyen ez rokoni, vagy erős szimpátián alapuló szál. A moldvai csángóknak kijut a választékból, ha a hovatarozásukat kérdezzük: lehetnek ők magyarok vagy épp románok, akik tudnak magyarul, lehetnek csángók vagy csángómagyarok - néha azt érzem ez két külön dolog - , lehetnek egyszerűen katolikusok, mert a vallás és hitvilág gyökereiben szövi át az életüket. De vallhatja-e magát magyarnak az, aki egyáltalán nem beszél magyarul, és már a szülei sem beszéltek? Kákován sok az olyan gyermek – aki a magyart, mint teljesen idegen nyelvet tanulja. Ilyen esetben a világ más tájain talán azt mondják, hogy „félleg magyar vagyok” vagy a „felmenőim magyarok voltak, de én már...” Azzal nem értek egyet, és sok helyen látom ezt, hogy ráakasszuk a „csángómagyar” címkét olyan gyerekekre, felnőttekre, aki ezt nem szeretné. Kétséget kizáróan tudhatjuk egyes esetekben, hogy az elrománosodott név mit takar, hogy a felmenői kik voltak – de ha az illető nem tud vagy akar azonosulni ezzel, és nem érzi magáénak, akkor nem hiszem, hogy ezt erőltetnünk kellene. Illetve tehetjük, csak nem hiszem, hogy jól járunk. De persze izgalmas kérdés ez. A gyermek, aki nagyon magabiztosan állítja magáról az órán, hogy ő nem magyar, már a nagyszülei sem beszéltek magyarul - „egyáltalán, vagy csak veled nem, mert nem volt akivel?” – kérdezem én ilyenkor – később, ha felnőtt, és az élet úgy hozza, hogy magyar állampolgárságra támaszt igényt, akkor ez az igény jogos-e?

G.R.: – Számomra az, hogy a moldvai katolikusok magyarok-e vagy sem, nem egy eldöntendő kérdés. Szomorúbb ennél

csupán csak az, hogy legtöbbször közüjük hogyan nyilatkoznak ebben a témában. Ha Romániában lakunk, jobban beszélünk románul, mint magyarul, azt vonja maga után, hogy románok vagyunk. Ha látsz egy almafát, már a levelek kinézetéből is megállapíthatod, hogy az egyértelműen egy almafa. Nem kell a termést megvárni, hogy választ adj. Én meglepődnék, ha az az almafa mégis szilvát teremne. Viszont hallottunk már oltott gyümölcsfákról is. . .

– Eddigi tapasztalatotok alapján miben mérhető le, ha egyáltalán lemérhető bárhog, a munkátok eredménye?

G.E.: – Ez a kérdés bennem is feltevéődik, azokkal együtt, hogy jól csinálom-e, átvehető-e, amit én magammal hozok, szeretik-e, stb. Egyre több szó van, amiket felismernek a gyerekek új versek, mondókák vagy imádság tanulásakor, és ezeknek nagyon örülök, de legtöbbször abban nyugszom meg, amikor be-bejönnek a gyerekek szünetbe hozzám, megkérdezik, kirakhatnak-e egy puzzlet, amit aztán szünetenként tovább rakosgatnak, és a nap végén maradnak még húsz percet, hogy befejezzék, vagy kifestőznek, rajzolnak kicsit. Van, hogy bejönnek, elmondják milyen jegyet kaptak, de olyan is volt már, hogy sírva jöttek krízishelyzetet panasolni – ilyenkorra mindig van csoki, papírzsebkendő. Ha osztályfőnöki óra helyett is nálam kötnek ki a 14 éves nagyfiúk, mert legóznának, azt sem veszem rossz néven. Persze nem törpül el a magyar nyelv elsajátításában elért eredmény sem, akármilyen kevéske is néha, de elsősorban az a fontos, hogy szeressenek magyar órákra járni, mert ha ott vannak, akkor arra építhetünk. Emiatt a bizalom kiépítése nagyon fontos nekem, ezzel pedig jól haladunk, úgy látom.

G.R.: – Ha le szeretnénk mérni az eredményt, többféleképpen is megtehetnénk. Az első szempont, és kívülről nézve talán a legegyszerűbb, a lexikális ismeret, tudás lehetne. Viszont már az első évtől kezdődően az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy azokat a szavakat, kifejezéseket, köszönési formákat, imákat kell legelőször megtanítani a gyerekeknek, amelyek valamilyen szinten még élők a faluban beszélt nyelvjárásban. Hiába tudják mi a főnév, az ige, ha nem tudnak a nagyszülőknek, szüleiknek vagy egy időseknak saját nyelvjárásukban köszönni otthon, az utcán. Nem mondanám, hogy elégedett vagyok az eredménnyel, de próbálkozunk. Én is, ők is. Van egy aspektus, ami egy teljesen magyar környezetben, vagy magyar osztályközösségben nem releváns, de Moldvában, csángó településeken egyértelműen az. Ez nem más, mint a gyerekek, szülők viszonyulása a magyar nyelvhez, nyelvjáráshoz. Sok negatív jelző, stigma kapcsolódik ehhez a szóhoz, hogy csángó, csángómagyar vagy akár magyar. Amikor ezek a szavak negatív konnotációval bírnak, kevés szülő érdekelt abban, hogy a gyermeke ezt a nyelvet tanulja vagy bármennyire is a magáénak érezze, ragaszkodjon hozzá. Olyanná válik, mint aminek nincs értéke, messze el kell taszítani, minél jobban levetkőzni, megszabadulni tőle. Hisz ez a nyelv, ez a kultúra egy régmúlt világot, az idősek világát, a szegénység, nyomorúság emlékeit idézik. Nagy eredmény, ha egy kicsit is változtatni tudtam a szülőknél, de még inkább a gyerekek szemléletében. Ha azt hallom a szülőktől, hogy a

gyereke azokon a reggeleken mikor tudja, hogy magyar órája lesz, sokkal hamarabb felébred, és elkészül az iskolába, amikor otthon dúdolgatja a megtanult éneket és tanítja kistestvérének, amikor az úton találkozunk, és már messziről kiált és köszön magyarul, ezek mind meglepéssel töltenek el, eredmények számomra. Sokszor találkoztam azzal, hogy a gyerekek az oktatási-nevelési támogatás, itteni szóhasználatban a „bursza”, az ajándékok miatt járnak a magyar órákra, hogy a legszegényebb családok gyerekei jönnek. Motiváló tényező lehetett ez is, amikor többet jelentett az a 200-300 lej, de azóta eltelt pár év. Amikor az osztályelső is beiratkozik, amikor nem hozza el az anyuka az ösztöndíjhoz szükséges papírokat, mert annyira nem számít az a kevés összeg, akkor azt hiszem, hogy ezeket a „burszás” megjegyzéseket lassan elfelejthetjük. Sokkal több olyan pozitív dolog van, ami méltóbb az emlegetésre.

– Milyen különbséget látsz/láttok a két falu Nagypatak, és Forrófalva között? Gondolok itt elsősorban a gyermekek, a családok viszonyulására a magyar oktatáshoz, hozzátok.

G.R.: – Mivel Kákován alig négy napot ültem Moldvába költözésem lelegején, és Patakon töltöttem szinte hat évet, a patakiakkal elfogultabb vagyok. Gyakorlatilag itt élek, jobban megismertem a szülőket, és ők is engem. Nagyobb bizalom alakult ki köztünk. A bizalom pedig nagyon sokat számít, főleg ha magyartanításról van szó. Alapjában véve lényeges különbséget nem tudnék kiemelni. Az elején bizalmatlanságot éreztem a szülők részéről, egy

kicsit én is bátortalan voltam, hogy nyissak feléjük. Néhányszor próbálkoztam szülőértekezlettel, de nem nagy sikerrel. Aztán rájöttem, hogy a családlátogatás sokkal eredményesebb, és hatékonyabb formája a kapcsolattartásnak. Lassan jóba lettem egyik szülővel, ők, gondolom, amit rólam megtudtak - és remélem többnyire pozitív dolgokat -, elmondták a többi édesanyának. Így szokott ez lenni. Egyre több szülő, fiatal anyuka kezdett el érdeklődni, akik hozták kisgyerekeiket, óvodásaikat. Legtöbbször a gyerekek kérték, hogy járhassanak ők is magyar órára, mert ott milyen szép és érdekes dolgok történnek. Ott nem kell tanulni, csak játszunk, énekelünk, rajzolunk. Milyen jó, hogy ennyit látnak belőle, így tapasztalják meg a tanulás folyamatát.

– Amikor majd egy következő munkahelyen a CV-ben feltüntetett itteni munkáidról kérdeznék, hogyan foglalnátok össze az itt töltött idő pozitívumait? Milyen új készségekkel, személyiségetek új oldalával ismerkedtetek meg?

G.E.: – Vannak az itt töltött időnek pozitívumai, de ezek olyan finomságok, amiket nem biztos, hogy CV-be írnék. Tapasztalataim vagyok például lakberendezésben, az számít-e? Sokkal többet figyelek a körülöttem történőkre, mint eddig. Mivel nagyon kevés van belőlük, nyitottabb vagyok a közeledésekre. Soha ilyen szívesen nem beszélgettem bolti eladóval, mint itt. Ezek számítanak?

G.R.: – Az biztos, hogy lenne mit mesélni. Sokat formált ez a pár év. Tanultam nem csak a csángókról, de magamról is. Hogy nem voltam annyira türelmes, mint ahogy azt gondoltam magamról. Azt hittem, hogy nyitott vagyok a körülöttem levőkre, de meghallgatni, figyelni itt kezdtem megtanulni igazán. Úgy érzem kicsit felnőttem Moldvában.

– Lehet-e olyat tanulni az itten eltöltött idő alatt, amit aztán máshol tudnátok kamatoztatni? Gondolok például tanult szakmákra, tágabb érdeklődési körökre.

G.E.: – Aki Moldvában iskolai tanár, annak elég rugalmas az órarendje. Természetesen a délelőtti órát az iskolai órarend osztja be, és legtöbbször a magyarra járó gyerekek még maradnak az iskolai program után is, de az órára készülésen túl marad még szabadidő és általában energia is a saját érdeklődési körökre. Egy idő után a távolság miatt a baráti kapcsolatok is átrendeződnek, és egyre kevesebb idő megy el erre és marad üresen. Ezt, ha az ember ügyesen használja, akkor megnyílik a világ: itt is van internet, azon Skillshare, Pinterest, Udemy és társai.

G.R.: – Sok új helyzettel találkoztam ezekben az években, gondolok itt az iskolai tanításra, gyerekekkel való foglalkozásra. Valahogy egyből a mély vízbe kerültem. Emlékszem, amikor ismerőseim arról kérdeztek, hogy milyen a tanítás, milyen a gyerekekkel, azt válaszoltam, hogy szinte egyáltalán nem azt csinálom, amit tanultam. Persze a három egyetemi év alatt érintőlegesen szó esett a hátrányos helyzetű családokról, gyerekekről, a tanulási zavarokról, az idegen nyelvi környezetről, de nem voltak ezek a témák kibontva. Nem tudtam, hogyan legyek hatékony a tanításban, amikor a magyar nyelvet szinte idegen nyelvként tanítom. Utánajártam, olvastam, érdeklődtem, tanul-

tam. Hasznosak voltak a továbbképzők is, szívesen emlékszem vissza néhányra. Ezeket a tapasztalatokat, élményeket később nagyon jól fogom tudni hasznosítani, kamatoztatni.

– *Baráti társaságokban miről esik szó, amikor Csángóföldről meséltek?*

G.E.: – Általában arról esik szó, illetve arra kérdeznak rá, ami különbözik ahhoz képest, ami nálunk van. Első helyen általában a nyelvről van szó: ti ott milyen nyelvet beszéltek, hogy értekeztek a bolti eladóval, eltér-e az ottani magyar attól, amit mi beszélünk, rögtön ezután jön a „mondj valamit csángó nyelvjárásban”? Szoktak kérdezni a felekezeti hovatartozásról, kulturális különbségekről, helyi szokásokról, a népesség átlag-életkoráról, a körülményeinkről, az itteni társaságunkról, stb.

G.R.: – „Na, milyen az élet a csángóknál?” – ez a leggyakoribb kérdés. A mindennapi élet sokkal érdekesebbnek tűnik, mint a tanítás. Az elején minden új volt, amit meséltem. Nagyon izgalmas volt rajtam keresztül is ez a világ. Néhányuknak annyira, hogy el is jöttek meglátogatni. A többiek évek óta csak tervezik, de még nem jutottak el. Nemhiába mondtam az elején, hogy milyen hosszúnak tűnt az út Csíkszeredától a Szeret partjáig. Hát még Kolozsvártól, Szilágyságtól, Bihartól.

– *Ha némileg logikátlanul a nagypataki, forrófalvi emberek alapján kellene általánosítanunk a moldvai magyarokról, akkor milyen pozitív, és negatív vonást, vonásokat emelnétek ki?*

G.E.: – Nem tudok így településspecifikusan elkülöníteni. Az az általános képem a csángókról – s ez sem valójában az enyém, nekem is mondta valaki, de egyet tudok érteni vele, hogy a csángók mindig meglepnek. És valóban. Olyan intenzíven és teljesen előre láthatatlan módon, hogy néha csak kapkodom levegő után. Legtöbbször jók ezek a meglepetések, de előfordult már, hogy inkább nem lepődtem volna meg.

G.R.: – Több embert megismertem különböző településekről. Nem eleget ahhoz, hogy általánosítani tudjak, de – mondom – nem korlátozódik az ismeretem, tapasztalatom erre a két településre. Mégis van, amiben látok hasonlóságot. Tény, hogy nagyon sok nyomorúságon mentek keresztül, főleg az idősek, mégis megmaradtak egy pozitív életszemlélettel. „Mit csányunk? Menünk elé!” – szinte minden második, harmadik mondatukban hallom. Ezt teljes bizalommal, és főleg hittel mondják. Lehet a hitet is tanulni tőlük. A mindennapi, szoros kapcsolatot Istennel, ami nagyon sokat jelent főleg a nehéz időkben, de nem csak. Ez példaértékű lehet. Ha a kezdeti bizalmatlanság megszűnik, nagyon jószívűek, gondoskodók, és befogadók. Azonban nem a német precizitás az erősségük. „A jól van” – hallom ezt is sokszor. Van, hogy ráérősek, el-elfelejtenek viszonylag fontos dolgokat is, aztán ha később eszükbe jut, nem tanúsítanak nagy megbánást a mulasztásért.

– *Jó lenne előzőleg felkészülnie Moldvából annak, aki ide jön tanítani? Vagy ezt csak élőben lehet igazából megtapasztalni?*

G.E.: – Nem tartom kizártnak, hogy valamilyen történelmi és néprajzi ismeretnek jó a birtokában lenni, amikor idejön az

ember, de amit itt lát az a legtisztább. A benyomásokat, ízeket, arcokat, kézfogásokat itt kell átélni, erre felkészülni szerintem nem lehet. Legtöbbünknek megvan a története, az ideérkezésünk, a „beavatásunk”, de ezeket hallva sem biztos, hogy tudja, aki jön, hogy mire vállalkozik.

G.R.: – Egyetérték Eszterrel. Mindenképp érdemes felkészülni, érdeklődni, olvasgatni. Csak ennyiből nem lehet megismerni Moldvát, a falvakat. Már csak azért sem, mert mindegyik település más egy kicsit. Az, amit én Nagypatakról, Forrófalváról mesélek valakinek, nem biztos, hogy ugyanaz, amivel egy másik faluban találkozni fog. Még a nagypatakiaknak is van valamilyen mondanivalójuk a kákovaiakról, bogdánfalviakról, arról, amiben nem hasonlítanak hozzájuk. A megismerésre időt kell szánni.

– *Soroljatok fel legalább 5 olyan látványt, pillanatot, arcot, személyt Csángóföldről, amit feltennétek a facebook, instagram oldalakra, abba az albumba, amit évek múlva is szívesen megosztanátok újra.*

G.E.: – Van egy csángó néni, őt indokolatlanul nagyon szeretem, vele öröm találkozni, az ő portréját mindeképp. Aztán van Klézsen egy kicsike utcában egy kereszt, amiről az elmúlt két hónapban valamikor eltűnt a kétnyelvű felirat – ezen a kereszten Jézust átöleli egy borostyáninda – ez lenne a második. A harmadik kép a Szeret-völgyét rögzítené, azt a részletét a tájnak, amit akkor látok, mikor kijövök az iskolából. Negyedik, egy fehérre meszelt, kék ablakos, takaros kis házcsecka Patakon. Az ötödik pedig a trunki hujjogató egy pillanata, amikor egészen kicsike gyerekek táncoltak körbe, nagyon jó ritmusérzéssel, nagy beleadással – de ez nem is annyira kép, inkább GIF lenne talán. Képbe nem lehetne foglalni, de ki nem hagynám a helyi levest, a lét, borscsot, cibret, - neveznék itt bárhogy - a nagyon sok jó dolog közül számomra az egyik legjobbat.

G.R.: – Nem szeretnék fontossági sorrendet állítani, nehéz most ötöt kiválasztani. Azt hiszem néhány „keresztanya”, „keresztapa” portréja bekerülne ebbe az albumba. Hat év alatt sok kollégát ismertem meg. Néhányuk már továbblépett, mégis tartjuk a kapcsolatot. Ezeket is szeretném megőrizni. A gyerekekkel is sok, többnyire jó pillanatom volt. Nagyon szeretem őket! Kicsit lehet, hogy közhelyként hangzik, de mindegyikkel van valami különleges élményem. És persze a szülőkről sem feledkezni el. Valószínűleg azért, mert itt élek, úgy gondolom, Nagypatak egy nagyon jó hely egész Moldvában. Nagyon értékes falu, néprajzilag is sok kincset rejteget. Ugye mondtam, hogy elfogult vagyok?! Facebook-ra vagy Instagram-ra sajnos a falu hangulatát, azt az érzést, amit ad, nem tudom feltenni. Talán egy – egy utcarészlet, vagy ház megragadhatna belőle valamit. A sok jó gondolatot, bölcsességet, amit már említettem, azt is összegyűjteném egy helyre, egy albumba. Hasznos lesz néha elővenni, emlékezni rájuk. A templom búcsúk is jó emlékek maradnak. Aztán a kirándulások kedves emberekkel, különböző turistacsoportokkal. Időközben egy-egy kedves támogatót sodort ide a kíváncsisága, érdeklődése, a csángók iránt érzékenysége. Kedvesek ezek a kapcsolatok is. Ugye ez már több mint öt?

A beszélgetést készítette Petres László

Bartosné bába

Fehér szvetterben, fekete kendővel Bartosné bába.

Minek is hitták? Nem tom, nem bírom megmondani, minek hitták. Ettől tanultam vuot, leánykölök votam s tanultam vot izét, ezt ne, mikor délnek húzták a harangot, ettől a zöregtől tanultam, s nem felejttem el

mamáig. Mikor délnek húzzák a harangokat, akkor ez a bába esszegyűtött ott a zógrádába, ott hol jöttetek tik bé s izé, a zunokái, a fiának a gyermekei ott vótak, játszottunk mük, én es ott vótam velik. Oszta azt mondta – háj, háj, leányom, mát káll énekeljünk, káll imádkozzunk. Délbe, mikor huzták a harangot, sasza ingeru-t, most mondjuk ingeru. Aszongya:

Szépen szól e küsharang,
s eppen dél vala
Szűz Márijának zájákán
zeng e Zur Angyala
Üdvez, üdvez,
üdvez légy Mária

Nem felejttem el, az öregnek a zéneke. Esszegyűtött, s el-
énekelte, s vetett keresztet, s oszta mi mentünk játszodni.
Bartosné bába.

(Benke Jánosné Pál Magdolna, szül. 1952, Forrófalva)

ELŐFIZETŐK

ROMÁNIA

BAJNA GYÖRGY – Gyergyószentmiklós; BÁLINT MÓZES – Székelyudvarhely;
CSISZER IMRE CSABA – Csíkszereda; CORNEL CADAR – Iași; DĂNILĂ IOAN – Bákó;
FORRAI TIBOR – Homoródszentpál; FÜLÖP LAJOS – Székelykeresztúr;
ISTÓK GYÖRGY – Klézse; ISTOC MIHAI – Klézse; KAKAS ZOLTÁN – Sepsiszentgyörgy; KISS MIKLÓS – Csíkszereda; KONSZA VILMOS – Sepsiszentgyörgy;
KOVÁCS ISTVÁN – Sepsiszentgyörgy; KÜRTI JENŐ – Marosvásárhely; LÉSTYÁN SÁNDOR – Kézdivásárhely;
PENTEK JÁNOS – Kolozsvár; ROBU ALEXANDRU – Kolozsvár; SEPRÓDI JÓZSEF – Dicsőszentmárton;
TAMÁS KLÁRA – Csíkszereda; TÁNCZOS VILMOS – Kolozsvár; TIMÁR KARINA – Kolozsvár; VITOS LÁSZLÓ – Csíkszereda

MAGYARORSZÁG

ANGER OTTÓ BÉLA – Szeged; BITTMAN KÁROLY – Zirc; CSÓTI MÁRTA – Budapest; DEMSE MÁRTON – Budapest; DÓSA GYULA – Szolnok;
Dr. ERDEI ANTAL – Gyöngyössolymos; ERDŐSINÉ KÉRY JUDIT – Budapest;
FELFÖLDI ELEK – Budapest; GÁTAY ISTVÁN – Devecser; GERGELYNÉ KOVÁCS MÁRIA – Budapest;
GYÖNGYÖSSY LAJOS – Budapest; Dr. GYURKOVITS KÁLMÁN – Mosdós; HÉJJ CSABA – Budapest; HORVÁTH JÓZSEFNÉ – Velence;
HUDÁK JÓZSEFNÉ – Szerencs; Dr. ISZLAI SÁNDOR – Berettyóújfalu; JÓZSA LÁSZLÓ – Tápiógyörgye; Dr. KÁLMÁN FLÓRA – Kecskemét;
KEÖVES FERENC – Páty; Dr. KÉRY SÁNDOR – Budapest; Ifj. KÉRY SÁNDOR – Budapest; Dr. KÓVÁRY GYÖRGY – Zirc;
KUKODA VILMOS – Zirc; MOLNÁR ALADÁR – Sopron; MUNKÁCSI GYÖRGY – Szolnok; NAGY JUDIT – Pécs;
PAPP DEZSŐ – Békésszentandrás; Dr. SURDY MIKLÓS – Budapest; SZAMOSI ELEMÉR – Budapest; SZEMES KÁLMÁN – Budapest;
TOST ATTILA – Sopron; VÁRKÖVI LÁSZLÓ – Vác; ZIRCI ORSZÁGZÁSZLÓ ALAPÍTVÁNY – Zirc

MÁS

Dr. DOBÓ ATTILA – Németország; Dr. DOBÓ TIBOR – Németország; FODOR ALBERT – USA; KISS ISTVÁN – USA

INTÉZMÉNYEK

ATCOM SZÖVETKEZETI TÁRSASÁG – Csíkszereda; BOD PÉTER MEGYEI KÖNYVTÁR – Sepsiszentgyörgy; Csíki SZÉKELY MŰZEUM – Csíkszereda
KÁJONI JÁNOS MEGYEI KÖNYVTÁR – Csíkszereda

9 771224 535005 2001